

X.Kərimlinin dilində yeni ifadə yaradıcılığı problemləri

¹ Arife Zeynalova

<https://doi.org/10.69760/gsrh.0250205015>

Xülasə:

Söz müəyyən mənanın daşıyıcısıdır və dil sisteminin ən əsas elementlərindən biridir. Bir sözü konkret mənə ilə təmin edən onun leksik-beynəlxalq mənə sistemidir[1]. Azərbaycan dili həm qədimliyi, həm də lüğət tərkibinin zənginliyi ilə fərqlənir (Qurbanov, 2003; Həsənov, 2005). Bu dildə sözdə əsas mənəyə əlavə olaraq çoxsaylı əlavə mənələr mövcuddur, həmçinin söz formaları çoxşaxəlidir və sintaktik funksiyalar genişdir. Beləliklə, Azərbaycan dilində söz həm müstəqil mənəyə malik leksik vahid, həm də cümlə daxilində qrammatik funksiya daşıyan vahid kimi işlənir (Cəfərov, 2007). Məsələn, şair-dramaturq V.Q. Belinski qeyd edir:

“Şair sözü yüksək və müqəddəs sözdür. Bu sözdə ölməyən əbədi bir şöhrət vardır” (Belinski, 1954, s. 286).

Bu fikrə görə, həqiqətən də sözün poetik gücü böyükdür. Belinskiyə görə şairin sözündə həm xalqın haqq deyən, həqiqəti danışan səsi məskən salır. Dilçilik nəzəriyyəsində sözdə forma ilə mənə arasında ünsürün sıx əlaqəsi vurğulanır: sözün əsas semantik məzmunu onun qrammatik forması və konteksti ilə birləşən anlayışa çevrilir (Həsənov, 2005; Cəfərov, 2007). Xanəli Kərimlinin yaradıcılığında da bu prinsip açıq şəkildə müşahidə edilir – onun şeirlərində hər bir sözün forması və mənası fəvqəladə ustalıqla üzvi şəkildə birləşərək poetik təsir gücünü artırır. Bu məqalədə X.Kərimlinin dilində yeni ifadə yaradıcılığı, yəni ona xas bədii ifadə vasitələri, sözdən istifadənin xüsusiyyətləri tədqiq edilmiş və misallarla izah edilmişdir. Ədəbiyyatşünaslıqda dəfələrlə qeyd edildiyi kimi, müasir Azərbaycan ədəbiyyatı global kontekstdə yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyur (Quliyeva & Babazadə, 2025). Belə bir kontekstdə X.Kərimlinin poetik dili, xalq yaradıcılığı ilə bağlılığı və bədii yenilikləri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər:

bədii təsvir və ifadə vasitələri, sözyaratma, poetik dil, metafor və metonimiya, çoxmənalılıq

Dil və mənanın birlikdəliyi

Azərbaycan dili zəngin tarixə və geniş leksik fonda malik olması ilə seçilir. **Müasir Azərbaycan ədəbi dili** qədim dövrlərdən başlayaraq inkişaf etmiş, bu gün də öz orijinallığını qoruyub saxlayır (Qurbanov, 2003). Dilin mənə imkanlarının genişliyi onu türkdilli xalqlar arasında xüsusi

¹ Zeynalova, A. Nakhchivan State University, Azerbaijan. Email: arifezeynalova@ndu.edu.az. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4556-2348>.

vəziyyətə qaldırır. Bu baxımdan, **sözün mənə tutumu** onun müxtəlif kontekstlərdə istifadəsi ilə aydın olur. Dilçilər qeyd edir ki, sözün özündə müstəqil bir çoxmənəlilik potensialı mövcuddur: ona yeni metaforik, metonimik mənalar verilə, sair leksik-semantik əlaqələrlə zənginləşdirilə bilər (Cəfərov, 2007). Kərimlinin yaradıcılığında bu mənə çalarları peşəkarcasına istifadə olunur. O, hər bir sözdə həm sözün işarələdiyi obyektin mahiyyətini, həm də o obyektə yeni anlamlar əlavə edə bilən poetik qatları nümayiş etdirir.

Bədii sual və poetik fiqurlar

Bədii ədəbiyyatda **bədii sual** və nida poetik fiqur kimi şəirdə intonasiyanın yüksəlməsinə, pafosun yaranmasına xidmət edir. Ədəbiyyatşünaslıqda bildirilir ki, bədii sual şeiri daha qüvvətli, aydın və həyəcanlı etməyə kömək edir. Xanəli Kərimli də şeirlərində bədii sual formasından ustalıqla istifadə edir. Məsələn, poetik nitqdə sual-cümlə fonunda yaranan dramatik yüklü əhval-ruhiyyə onun aşağıdakı misralarında açıq görünür (Kərimli, 2013):

Adam var, elçi daşıdır,
Adam var, yolçu daşıdır.
Adam var ki, ayaq daşı,
Adam da var, baş daşıdır.
Şair kimdir? Elçi daşı?
Ya baş daşı, ayaq daşı?
Ya da, bəlkə, yolçu daşı?
Bəlkə, zamanın savaşı?...

Buradakı ardıcıl sual qrammatik forması ilə şair insanın kimliyi, varoluşu haqqında dərin suallar verir. Şair bu suallarla insan təbiətindəki müxtəliflikləri və ziddiyyətləri şairanə şəkildə təqdim edir. Ardınca gələn:

Bu suallar yorur məni,
Cavab tapmaq yaman çətin.
Ancaq nəçi olursan ol,
Tükənməsin məhəbbətin,
Tükənməsin sədaqətin.

misralarında isə şair çıxılmaz suallar qarşısında yorğunluğunu etiraf edir, yenə də sözünün qədrini, məhəbbət və sədaqət ruhunu qorumaq istəyini vurğulayır. Burada həm lirizmlilik, həm də aforizm elementləri müşahidə olunur – şair mürəkkəb mövzulardan belə hikmətli nəticələr çıxarmağa çalışır.

Bədii təsvir və ifadə vasitələri

Bədii dilin ən diqqətçəkən xüsusiyyətlərindən biri obrazlılıqdır. Bədii təsvir və ifadə vasitələri – məcazlar və poetik fiqurlar – sözün adi mənadan kənar, məcazi istifadəsini təşkil edir. Ədəbiyyatşünaslıqda bildirilir ki, **bədii təsvir vasitələri** sözləri həqiqi (müstəqim) mənada deyil,

məcəzi (qeyri-müstəqim) mənada işlətmək imkanı verir (Həsənov, 2005). Kərimlinin lirikasında bu vasitələrin zənginliyi şeirlərinin poetik obrazlılığını formalaşdırır. Bədii ədəbiyyatda poetik obrazlılıq məhz müxtəlif poetik fiqur və məcazlar sisteminin – epitet, təşbeh, metafora, metonimiya, sinekdoxa və s. – istifadəsi nəticəsində yaranır.

Xanəli Kərimli öz şeirlərində aşağıdakı ifadə vasitələrindən geniş yararlanır: - **Hikmətli kəlamlar və aforizmlər** – qədim dünyanın müdrikliyi kimi ifadə olunan qısa cümlələr, məsəl kimi işlənən əzəmətli fikirlər; - **Məcəzi ifadə vasitələri** – təsvirlərdə sözdə məcəzi mənaların işlənməsi (məsələn, metafora, metonimiya və digər poetik təyinedicilər); - **Üslubi məsələlər** – təzad, təkrar, sinesteziya, intonasiya və s. kimi nitqi daha da zənginləşdirən poetik texnika; - **Tərz və ritm ustalığı** – sözlərin seçimində, misra içində ritmik, çağırışlı təsirlər yaratmaq üçün paralelizm, tamtablşlıq və fonetik oyunlar.

Bu cür ifadə vasitələri Kərimlinin dilinə dərinlik gətirir, oxucunu düşündürür və onun qəlbində iz qoyur. Məsələn, şairin aşağıdakı misrası hikmətli aforizm nümunəsidir (Kərimli, 2013):

O qədər ucaya yüksəlmə ki, sən,
Yerə düşəndə də əzilməyəsən...

və ya:

Dibə vurmada zirvəyə qalxınmaz...

Bu qısa cümlələrdə həyat və yüksəliş mövzusu ilə bağlı dərin mənə gizlənir. Həmçinin xalq hikmətinə xas şəkildə ifadə olunmuş bu cümlələr şeirin ideyasını poetik vurğuyla ifadə edir.

Digər nümunə olaraq Kərimli nitqlə əlaqəli üzrlü müraciətlərdən istifadə edir. Məsələn:

Bir udum su verdilər,
Əvəzində dənizi ərmağan istədilər.
Mən dənizi bağışladım...

Dedilər:

Ya xəstədi, ya gicdi, ya sərsəri.

Burada şair cəmiyyətdəki məhdud düşüncəni tənqid edir: azlıqdan nəyəsə sahib olmayanlara böyük hədiyyələr istənilməsi absurdlugunu gündəmə gətirir. Son misralarda şair samimiyyətlə özünü müdafiə edir:

Ancaq öz aramızdı,
Ağlından şikayətçi olmayanlar içərisində
Mənim kimilərin də hərdən görünür yeri.

Bu abzas qəlbini söz dünyasına verən şairin özünəməxsus tərzini göstərir. Təkrar elementləri və ritmik formalar şeirə əlavə musiqi gətirir.

Bundan əlavə, Kərimli ədəbi tənqiddə dair aforizmik fikirlər də demişdir. Məsələn:

Tənqiddə üç mühüm şərt gözlənilməlidir: ünvanlıq, inandırıcılıq və qərəzsizlik.
“Mən” və “mənliyim” başlandığı yerdə nə sənət var, nə də sənətkar;
Özündə özünü kəşf etməyənlər özgənin hiss və duyğularını kəşf edə bilməz;
Hamı tərəfindən bir mənalı qəbul edilən sənətkar ölü sənətkardır;
Öz zamanəsinə mənsub olmayan bir sənətkar heç bir zamanəyə mənsub ola bilməz.

Bu fikirlərdə xalq hikmətinə bənzər qəliz metaforik məna var. Şair ictimai həmrəyliyi, insanın sosial məsuliyyətini dilin imkanları ilə dərin şəkildə ifadə edir.

Mövzular və ideya

Xanəli Kərimlinin şeir dünyası çoxşaxəlidir, böyük mövzu palitrasına malikdir. Onun siyasi və vətənpərvərlik mövzulu şeirləri cəmiyyətin taleyi, Vətənin azadlığı, Qarabağın ayrı-ayrı problemləri, keçmiş-gələcək nəzəriyyəsi və s. ilə bağlıdır. Məsələn, X.Kərimlinin mövzularından biri millətin yaşadığıdır. O, aşağıdakı misralarında keçmiş məğlub millətin acı tarixini poetik kədər karandaşından göstərir (Kərimli, 2013):

Nə qədər məramsız millət silinib
Tarixin tərəfsiz daş səhifəsindən.
Ölkələr yaranıb, dövlət qurulub
Ölən millətlərin ərazisindən.

Bu misraların səmimi və kədərlə dolu tonu oxucuda milli identifikasiya hissi oyadır, Azərbaycan xalqının milli-mədəni yaddaşının tarixi məzmununu əks etdirir. Belə şeirlərdə isti, xalq dilinə yaxın üslub güvən doğurur və fikirlər aforizm qəlibinə düşür.

Kərimlinin şeirlərində həmçinin **məhəbbət, Tanrı sevgisi, musiqi, adət-ənənələr, əxlaq, tərbiyə** kimi həssas mövzular da geniş yer alır. Onun dili aydın və sadədir; o, dilimizin saf, xalqdan gələn qaynaqlarını özündə yaşadan bir poetik üslub yaradır. Nümunə üçün aşağıdakı şeir misralarına baxaq (Kərimli, 2013):

Mən sözdən qorxuram – Tanrıdan qorxan kimi,
Çünki söz Tanrının, Tanrı sözün özüdür.
O, bir nurdur süzülüb ərş-ələdan gəlir,
Ərşlə fərşin zəti, astarıdır, üzüdür.
Şair tanrı, söz şairin ruhudur,
O, boyun əyməmiş xaqanlara, şahlara.
Haqdan gələn haqq üçün haqqa tapındığından
Sözləri də şairlər tək çəkiblər dara.

Burada şair sözü Tanrı ilə bərabər tutur və sözün müqəddəsliyini vurğulayır. Belə poetik müqayisələrdə (antitezalar və sinonim-tərz bənzətmələr) sözün gücü və onun mübarizə simvolu olduğu fikri konkretləşdirilir.

Kərimlinin vətənə, doğma yurduna sevgisi də onun ifadələrinin mərkəzində dayanır. Məsələn, «Naxçıvanım mənim» şeirində doğma torpağın ecazkar gözəllikləri və şöhrəti poeziya dili ilə təsvir edilir:

... Köküm, soyum, izim mənim,
Rəngim, ruhum, özüm mənim!
Aylı gecəm, səhər şəfəqlim,
Günəşli gündüzüm mənim!
Bu dünya bir cənnətdirsə,
O cənnətin qapısı sən!
Varım, yoxum – nəyim varsa,
Cümləsi sən, hamısı sən!
Yaşa, xoşbəxt anım mənim
Doğma Naxçıvanım mənim!

Bu misralarda poetik təşbeh vasitəsilə doğma məkan azizin saf obrazı kimi təqdim olunur. Şair burada simvolik bağlarla “Naxçıvan” sözünü ölkənin ruhunun ünvanına çevirir.

Tanrı və mübarizə mövzusu Kərimlinin digər şeirlərində də önəmlidir. Məsələn, «Tanrı müjdəsi» kitabındakı şeirlərdə o, həm dünya, həm də Vətən sevgisini bir arada ifadə edir. Döyüş ruhunu tərənnüm edən bir şeirindən parça:

Otuz ildir qələmim qəzəbindən boğulur,
Otuz ildir ümidlər bələyində boğulur,
Otuz ildir arzular sinələrdə dağ olur,
Otuz ildir millətin səbri belə sovrulur...
İndi zaman dəmidir, indi Günəş doğulur,
Vur, çatlasın, əsgərim, düşmənim qan yaddaşı!...
Ucalsın enməzliyə Vətənin məğrur başı!...

Burada şair müstəqil Azərbaycan dövlətinin bələdçi ruhi olaraq, zəfərə çağırış edir. Avazında həmmat ruhu və ümid səsləri var. Şeirin mürəkkəb semantik bazası döyüş və qələbə mövzularını, xalqın iradəsini simvolizə edir. Bu misralardakı ifadə və metaforalar coşqun intonasiyada yazılıb və oxucunu əzməkar ruhda oyadır.

Kərimlinin siyasi lirikasının əsas ünsürlərindən biri də Vətən və millət temasıdır. O öz əsərlərində Vətən uğrunda mübarizəni ən ali amal sayır; onun “silahı” bir növ sözdür. Belə şeirlərdə kədərli və eyni zamanda qürur dolu bir ton var. Məsələn:

Vətən torpağının boz adamları,
Vətən torpağının “öz adamları”,
Satılmış bir para “söz adamları”
Öldürdü içimdə vətən eşqini.

Bu misralarda milli duyğuya xəyanət simvolu kimi “söz adamları” göstərilir – yəni satqın intellektual elitalar. Şair burada ən dərin doğmalığını, içindəki Vətən eşqini necə itirdiyini poeziya dilində qovaqladır. Belə güclü ifadələr oxucunu düşündürür, səhv və haqqı daha da aydın görməyə çağırır. (Kərimli, 2021)

Lügət zənginliyi və etnik elementlər

Xanəli Kərimli xəfif poeziyasıyla bərabər, Azərbaycan xalq dilinin incəliklərinə də xüsusi hörmətlə yanaşır. Onun şeirlərində geniş şəkildə xalq ləhcəsi elementləri, dialekt sözləri, folklorik ifadələr işlənir ki, bu da dilinin təbii ləzzətini artırır. Məsələn, aşağıdakı misralarda ləhcə xüsusiyyətli fel və ifadələrdən istifadə olunur:

Bulaqların suyu dadıqsayıbdı,
Tamından, duzundan xəbər-ətər yox.
Talada qarın da qaçıbdı rəngi,
Xəncər qayalarda daha təpər yox.

Bu bənddə “dadıqsamaq” felinin və dialektik “qaçmaq” (qaçdırma) fellərinin bənzərsizliyi diqqət çəkir – həmin sözlər ədəbi dilimizdə geniş istifadə edilmədiyindən şeirə yeni səslilik gətirir (Xəlilov, 2008). Bunun kimi:

Təbiət itirib təbiətliyin,
Buludlar yağışa qısırlayıbdır.

“Qısır” sözü ümumiyyətlə göy qübbəsi üçün işlədildiyi halda burada “yağışa qısır olmaq” ifadəsi metaforikdir. Bu məcazi ifadə poetik üslub yaratmaqda mühüm rol oynayır.

Xalq ləhcəsi elementlərinə digər misal “püsək” sözünün istifadəsidir. Bu arxaik söz Naxçıvan dialektinə aiddir və adi gündəlik danışıda işlədilsə də, ədəbi nəsrə nadir hallarda rastlanır. Kərimli bu sözü şeirdə metaforik olaraq fel forması ilə (“püsəkləmək”) istifadə edərək yaratıcı poetik missiya həyata keçirir:

Könüllərdən uzaq, gözlərdən İraq
Bir ömür yaşadım ala-yarımçıq.
Daha gədəklərdə qar püsəkləyir,
Daha çətin olar bu yollar açıq.

Buradakı “püsəkləmək” felinin məcazi mənası oxucuya gözəllik və ümid qatır. Belə istifadə Kərimlinin nəinki şirin dialekt sözlərinə marağı, həm də dilin köhnə elementlərini poeziyada yenidən dirçəltmək bacarığını göstərir.

Kərimli xalq yaradıcılığına sadıq qalan şairdir; bir çox şeirləri isə ənənəvi **bayatı** janrında yazılmışdır. Məsələn:

Ağzımda sözüm yandı,
Baxmaqdan gözüm yandı.

Mən dözümlə anasıyam,
Dözməkdən dözümlə yandı.

Bu dörtlükdə “baxmaqdan gözümlə yandı” ifadəsi klassik “baxmaqdan gözümlə qoruldu” deyiminin kreativ variantıdır. Şair köhnə ifadəni təkmilləşdirib yeni mənada işlədərək, obrazı daha təsirli edib. Həmçinin:

Sözüm özümə bağlı,
Özüm sözümə bağlı,
Bir sözün ucbatından
Gəzirəm sinədağlı.

Haqdan gələn söz mənəm,
Haqqı görən göz mənəm.
Nartək dənələnsəm də,
Haqq əyilsə, dözmənəm.

Bu misralarda da “söz” və “haqq” kimi simvolik məfhumlar vasitəsilə poetik mövzuya şərh verilir. Kərimli sözə inanır, onun gücünü Tanrı işığına bənzədir:

Mənə söz işığı, söz nuru göndər,
Açım bu dünyanın kilidlərini.
Sözə tapındırım, sözə yenildim,
Şeytana baş əyən hər bəşərini.

Burada “söz” Tanrıdan gələn nur olaraq təsvir edilir. Belə dini-mənəvi metaforlar şeirin ruhani təsirini artırır (Kərimli, 2021).

Kərimli yaradıcılığının diqqət çəkən xüsusiyyətlərindən biri təkrarlar və ritmik naxışlardır. O, misralarında eyni sözləri və ifadələri müxtəlif kombinasiyalarda təkrarlayaraq ahəng yaradır:

Qərribə adamlar, qərribə adamlar,
Onlar yaşamırlar özləri üçün.
Nə riyə bilirlər, nə kələk-külək,
Cavabdeh olurlar sözləri üçün.

Qələmdir ayıran haqqı nahaqdan,
Qələm tutan əlsə haqq ola gərək.
Onda nə haqq itir, nə nahaq bitər,
Onda xoşbəxt olar – yaşar gələcək.

Buradakı misralarda paralel quruluş və təkrarlanan ifadələr poetik ritmi gücləndirir. İkinci parafqada isə müəllif “haqq” və “nahaq” anlayışları ətrafında söz oyunu edir – bunları kontrast ritmli təsire çevirir. Belə strukturlaşdırılmış poetika şeirlərə dinamiklik verir.

Bir sıra şeirlərində Kərimli qədim söz və anlayışlara qayıdışı təşviq edir. Məsələn, “suç” (günah mənasında) sözünün köhnə variantı şeirlərində görünür:

Axtarmayın kimsədə
Nə günah, nə də ki suç!

Burada “suç” sözünün sinonimi kimi “günah” ilə bərabər işlənməsi diqqət çəkir. Eyni zamanda “yandırmaq” mənasında tək formada “yaxmaq” felini istifadə etməklə də milli leksika elementlərini poeziyada bərpa edir:

Bəlkə qınayırsan məni, nə bilim,
Bəlkə də naşükür sanırsan məni.
Mənim çəkdiyimi çəkən tapılmaz,
Mənim çəkdiklərim yaxar aləmi.

Bu misralarda “yaxmaq” fəali “yandırmaq” mənasında işlədilir. Adi danışiq dilində “yaxmaq” felindən “yandırmaq” mənası çıxarılıbsa da, şair onu tək şəkildə işlədərək poeziyaya salır.

Xanəli Kərimli həmçinin dərin məzmunlu qəzəllər və sərgüzəştlərindən Tanrıya müxtəlif metaforik müraciətlər qurur. Məsələn:

Sən göydə tənhasan, mən Yer üzündə,
Sənin səbrin çoxdur, mənim də dərdim.
Heyif ki, əlacım, imkanım yoxdur,
Yoxsa, dərdləşməyə göyə gələrdim.

Bu misralarda göydəki Tanrı ilə Yer üzündəki insan arasında müqayisə aparılır – antitezalar vasitəsilə müəllif şəxsi qəm və səbrini İlahinin səbri ilə müqayisə edir. Belə istifadə anlaşılmayan dünya ilə insan arasında simvolik dialoq yaradır (Babazadə, 2025).

Çoxmənalı sözlər və məcaz

Məcmuəvi poeziyanın dilində çoxmənalı (polisemantik) sözlər geniş istifadə olunur. Kərimlinin şeirlərində bir çox sözlər həm birdən çox mənə çalarına malikdir. Məsələn, aşağıdakı bənddə:

Duman yalmanına yatıb dağların
Oxşayır ruhumu meh nəfəsiylə.
Kipriyi şəbnəmli tər çiçəkləri
Oyadır bulaqlar zümzüməsiylə.

burada “ətəklərində” sözü bir məcaza işarə edir – “dağın yeri” mənasında, lakin eyni zamanda insan bədəninin ətəyi çağırışını oyadır. Bu çoxmənalılıq (polisemantizm) vəziyyətinə klassik terminologiyada çoxmənalılıq deyilir. Qəfərov (2007) qeyd edir ki, çoxmənalı söz bir neçə mənəni ifadə edən söz deməkdir. Məsələn, “ətək” sözü şeirdə dağın yamacını (real yer) və insanın ətəyini (obrazlı mənə) eyni anda çağırşdırır. Eyni zamanda, misranın son sətirində “göllərində” sözü adi mənada – təbii göl sahəsinə işarə edir və burada monosemantik istifadə nümunəsi alınır. Deməli, Kərimli bir sözdən həm konkret təbii anlam, həm də simvolik obraz yarada bilir.

Çoxmənalı sözlərdən istifadə şairə məcaz yaratmaqda geniş imkanlar verir: məna qatlarını artırır, poetik düşündürmə effekti yaradır. Kərimli də dilin bu xüsusiyyətindən ustalıqla yararlanır – onun şeirlərində sözlərin çoxmənalılığı məcaz anlayışlarının çoxluğu ilə üst-üstə düşür.

Ədəbiyyat

- Babazadə, Z. (2025). *The first influences of western literature on Azerbaijan literature: Modernism and tradition in the works of Akhundzadeh. Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*, 2(1).
- Babazadə, Z., & Qənbərov, M. (2025). *Specific aspects of the motif of immortality in literature. Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*, 2(2), 215–222.
- Bayramov, H. (1978). *Azərbaycan dili frazeologiyasının əsasları*. Maarif.
- Belinski, V. Q. (1954). *Rus ədəbiyyatı klassikləri haqqında*. Azərbaycan Uşaq və Gənclər Ədəbiyyatı Nəşriyyatı.
- Cabbarova, S. R. (2025). *Məktəbəqədər yaşlı uşaqların intellektual hazırlığı və inkişafı. Global Spectrum of Research and Humanities*, 2(4), 48–58.
- Cəfərov, S. (2007). *Müasir Azərbaycan dilinin leksikası* (II hissə). Bakı.
- Elaydi, Ə. S. (2021). *Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın Türkcə Divanında milli-etnik yaddaş problemi. Beynəlxalq Dil və Ədəbiyyat Konqresi*.
- Əsgərova, Q. (2005). Qardaş Ədəbiyyatlar” da Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri. *Bakı: Nurlan*.
- Hashimov, A., & Abuzerli, A. (2025). *The restoration of archetypal memory in Yusif Samedoglu's "The Day of Murder": A psychoanalytic and symbolic interpretation. Global Spectrum of Research and Humanities*, 2(5), 60–66.
- Həsənov, H. (2005). *Müasir Azərbaycan dilinin leksikası*. Maarif.
- İZZETULLAKIZI, G. A. (2009). MOLLA NASRETTİN'DE CELİL MEMMETKULUZADE'YE MAHSUS MAHLASLAR. *Journal of International Social Research*, 1(6).
- Kərimli, X. (2013). *Payız duyğuları*. Bakı.
- Kərimli, X. (2021). *Şairin könül dünyası*. Bakı.
- Mustafayeva, N. (2017). XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında tarixi-vətənpərvərlik mövzulu müxəmməslər. *Bakı Dövlət Universiteti İlahiyyat Fakültəsinin Elmi Məcmuəsi*, 123-131.
- Quliyeva, S., & Babazadə, Z. (2025). *Müasir global kontekstdə Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafı və beynəlxalq ədəbi təsirlər: təsirləri formalaşdıran amillər. Journal of Azerbaijan Language and Education Studies*, 2(3), 184–189.
- Qurbanov, A. (2003). *Müasir Azərbaycan ədəbi dili*. Bakı.
- Veliyev, E. (2022). *Azərbaycan-Türk dilinin lüğət tərkibinin zənginləşməsində morfoloji və sintaktik üsulun rolu. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3(1), 39–45.

Veliyev, E. (2025). *Speech culture and deliberative practices: Negotiating local norms in multicultural contexts*. *Journal of Azerbaijan Language and Education Studies*, 2(3), 151–175.

Xəlilov, B. (2008). *Müasir Azərbaycan dili (leksika)*. Bakı.

Received: 20.09.2025

Revised: 22.09.2025

Accepted: 10.10.2025

Published: 26.10.2025